

Сопівник І. В., кандидат педагогічних наук, докторант кафедри методики навчання та управління навчальними закладами НУБіП України (м.Київ)

ІДЕЯ «САМОСТІ» ЯК КОНЦЕПТУАЛЬНА ОСНОВА ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОЇ МОЛОДІ

У статті розкрито проблема розвитку молодшої людини як самостійного суб'єкта виховання. Виділено складові «самості» сільської молоді, зокрема суб'єктивна оцінка об'єктивного світу, активна участь у конструюванні власного теперішнього і майбутнього життєвого шляху, внутрішня боротьба мотивів, усвідомлення потреби діяти окремі молодій людині відповідним чином, розвиток в особистості свідомості, самосвідомості, «Я-концепції», активна різнопланова діяльність, спрямована на зміну оточуючого світу. Обґрунтовано, що змістовно сільська молодь як суб'єкт педагогічної взаємодії, має можливість реалізувати свою активність у таких важливих напрямках діяльності як: свідомому виборі власного життєвого шляху, в організації навчально-виховного та дозвілєвого середовища, у самовихованні, у самоактуалізації та самореалізації власних потенційних можливостей, у педагогічно доцільному розв'язанні та вирішенні власних життєвих проблем

Ключові слова: сільська молодь, моральна відповідальність, суб'єкт виховання, суб'єкт-суб'єктні відносини, самовиховання, самореалізація, само актуалізація, Я-концепція

В статье раскрыта проблема развития молодого человека как самостоятельного субъекта воспитания. Выделены составляющие «самости» сельской молодежи, в частности субъективная оценка объективного мира, активное участие в конструировании собственного настоящего и будущего жизненного пути, внутренняя борьба мотивов, осознание необходимости действовать отдельно молодому человеку соответствующим образом, развитие в личности сознания, самосознания, «Я - концепции», активная разноплановая деятельность, направленная на изменение окружающего мира. Обосновано, что содержательно сельская молодежь как субъект педагогического взаимодействия, имеет возможность реализовать свою активность в таких важных направлениях деятельности как: сознательном выборе собственного жизненного пути, в организации учебно - воспитательной и досуговой среды, в самовоспитании, в самоактуализации и самореализации собственных потенциальных возможностей, в педагогически целесообразном решении собственных жизненных проблем

Ключевые слова: сельская молодежь, моральная ответственность, субъект воспитания, субъект - субъектные отношения, самовоспитание, самореализация, само актуализация, Я - концепция

Проблема розвитку молодшої людини як суб'єкта виховання одна із найважливіших проблем сучасної теорії виховної роботи. Утвердження суб'єкт-суб'єктних відносин у шкільному, студентському чи професійному колективі дозволять з одного боку ініціювати активність молоді, гуманізувати відносини між окремими людьми, а навіть і поколіннями, передавати цінності минулого з проекцією на майбутнє, педагогічно грамотно і вмотивовано спрямовувати та коректувати процеси «самості». З іншого боку такі відносини забезпечують більші можливості для індивідуального вибору, а тому і власної відповідальності за свої дії і вчинки, нереалізовані можливості, за свої помилки.

У процесі цілеспрямованої педагогічної діяльності із молоддю, особливо сільською, важливо, щоб вона із об'єкта педагогічного впливу перетворилася на суб'єкт педагогічної взаємодії. Основна роль у такому перетворювальному процесі належить педагогам. Тому, з огляду на необхідність підготовки молоді до життя в умовах інформаційно-технологічної

революції, ефективним може вважатися тільки такий процес виховання, що призводить до формування особистості як повноцінного, активного суб'єкта взаємодії.

Аналіз довідкових джерел [1, с. 442] свідчить, що суб'єкт визначається як: істота, що здатна до пізнання навколишнього світу, об'єктивної дійсності й до цілеспрямованої діяльності; особа або група осіб, яким належить активна роль у певному процесі; особа, як носій певних прав і обов'язків; людина як носій певних фізичних і психічних якостей. Отже, в контексті дослідження під суб'єктом педагогічної взаємодії ми розуміємо сільську молодь, що цілеспрямовано, активно пізнає та змінює оточуючий світ, у процесі навчання та виховання, шляхом включення у різні види діяльності, саморозвиваючись та виконуючи при цьому покладені на неї обов'язки, несе відповідальність за свої дії і вчинки.

Сільська молодь як суб'єкт педагогічної взаємодії вступає у відносини із соціальним оточенням. Такі відносини в педагогічній науці називаються суб'єкт-суб'єктними. Суб'єкт-суб'єктні відносини, розглядаються

сучасними вітчизняними педагогами як «міжособистісна педагогічна взаємодія, що реалізує базову потребу дитини в залученні її до соціуму і культури суспільства на основі рівноправного партнерства з учителем, характеризує готовність суб'єктів виховання до взаєморозуміння і взаємоповаги в процесі спілкування і діяльності» [2, с. 883]. Суб'єктність сільської молоді передбачає:

- по-перше, суб'єктивну оцінку об'єктивного світу. Кожна молода людина, яка проживає в умовах сільського соціуму, до моменту входження до вікової категорії – молодь, уже має систему знань про навколишній світ, певний рівень розвитку психічних процесів (мислення, мовлення, пам'ять, увага, уява та ін.), погляди, переконання, систему ціннісних орієнтацій, життєвий досвід. Така людина уже не є «чистою дошкою» (за Д. Локком), у її свідомості пережите, побачене почуте залишає відбиток у вигляді певного досвіду що містить ідеальні і реальні образи різних предметів і явищ об'єктивної дійсності. Вона має уже складену систему явлень про певні речі, події та явища, які властиві тільки їй особисто. Так, С. Рубінштейн відзначав, що «переживання, думки, почуття суб'єкта – це його думки, його почуття, його переживання – частина його власного життя, в плоті і крові його» [3, с. 10]. При цьому одна і та ж сама річ, почуття чи процес у кожній окремій молодій людині відображені у її свідомості по-різному.

- По-друге, можливість приймати активну участь у конструюванні власного теперішнього і майбутнього життєвого шляху, оскільки молода людина повинна направляти свої внутрішні сили на перетворення об'єктивної дійсності у процесі своєї життєдіяльності. На цьому наголошує В. Татенко [4, с. 882], відзначаючи, що ідеї суб'єктності загострюють науковий інтерес до людського життя як із середини детермінованого процесу. Але при цьому зауважує, що бути суб'єктом це не лише право на загальнолюдське вираження суверенності окремої людини, але й її персональна відповідальність перед собою й іншими за результати своїх вчинків, за все, що із нею відбувається і від неї залежить.

- По-третє, суб'єктність передбачає внутрішню боротьбу мотивів, усвідомлення потреби діяти окремою молодій людині відповідним чином. Базуючись на тезах К. Абульханової-Славської про те, що тільки внутрішня діалектика, боротьба мотивів,

діалог із самим собою, дають людині почуття внутрішньої свободи, звичку й здатність вчиняти на основі внутрішні з стимулів, з чим і пов'язане усвідомлення себе як суб'єкта, здатного змінювати хід подій, вітчизняні психологи В. Татенко, В. Роменець пишуть про мотиваційний вчинок. Мотиваційний вчинок «дає змогу суб'єкту визначитися у тому, як використати свободу, відвойовану в ситуації ... Мотивація саморозвитку актуалізує відповідну потребу й трансформується суб'єктом у певну мету... В момент переходу від мотиву до цілі людина стикається з непростю проблемою відокремлення «Я хочу» від «Я повинен, зобов'язаний, вимушений» [5, с. 170].

- По-четверте, суб'єктність передбачає обумовленість рівнем розвитку в особистості свідомості, самосвідомості, «Я-концепції». Так, зокрема С. Рубінштейн тісно пов'язує суб'єктність індивіда із становленням його свідомості як «нової форми життя, суб'єкт якої здатен виходячи за межі свого власного існування, звітувати про своє відношення до світу, до інших людей, підпорядковувати своє життя обов'язкам, брати на себе відповідальність за вчинки, ставити перед собою завдання і не обмежуючись пристосуванням до наявних умов життя, змінювати світ» [3, с. 149]. Відповідно до концепції С. Рубінштейна самосвідомість виникає у ході розвитку свідомості особистості по мірі того, як вона стає самостійним суб'єктом теоретичної і практичної діяльності. За допомогою самосвідомості особистість, «в якості суб'єкта свідомого, присвоює собі все, що робить людина, співвідносить із собою усі дії і вчинки, і свідомо приймає на себе за них відповідальність в якості їх автора і творця» [3, с. 635]. Самосвідомість є динамічною характеристикою, оскільки формується протягом усього життя людини, особливо інтенсивно у юнацькому віці, коли відбувається самовизначення, самовивчення, самооцінка, тобто формування «Я-концепції» особистості.

«Я-концепція» – це відносно усталена система знань, уявлень і переживань особистості, в яких відображається її відчуття власної унікальності та емоційно-оціночне ставлення до всього того, що вона включає у своє духовне, психічне, соціальне, фізичне «Я». Вона ґрунтується на розвитку в онтогенезі рефлексивних процесів у сфері свідомості і самосвідомості та спрямована не

тільки на свій внутрішній світ, але й на те, як оцінюють її інші люди [6, с. 1018]. На основі «Я-концепції» людина будує свої взаємовідносини з оточуючим світом. Таким чином «Я-концепція», на основі засвоєних та сприйнятих особистістю норм, виконує своєрідну функцію регуляції поведінки людини, у значній мірі визначаючи рівень її відповідальності та як наслідок обумовлюючи відповідальну поведінку. Р.Бернс [7] виділяє три елементи установки у «Я-концепції»: 1) образ Я-уявлення індивіда про себе (когнітивна складова); 2) самооцінка (емоційно-ціннісна складова); 3) потенційна поведінкова реакція, тобто конкретні дії, які можуть бути обумовлені образом Я і самооцінкою (поведінкова складова). При цьому Я-концепція відіграє потрійну роль: вона визначає інтерпретацію досвіду (кожна людина в силу розвитку Я-концепції по-різному може оцінювати і реагувати на одні і ті ж події), є джерелом очікувань (залежно від того на що розраховує людина, чого очікує, так вона буде і діяти), сприяє досягненню внутрішньої згоди особистості. Психологами встановлено, що кожна людина прагне внутрішньої гармонії, гармонії із самим собою. В ситуації, коли з'являються протиріччя між власними оцінками себе, або ж власними оцінками та оцінками інших людей, виникає необхідність вирішити таку ситуацію внутрішнього дискомфорту (когнітивного дисонансу за Фестінгером). Вона може змінювати або себе або інших (думки про себе інших людей). У процесі розвитку моральної відповідальності молоді необхідно дуже тонко, професійно, обережно та індивідуально застосовувати дане положення. Педагог може викликати внутрішній дискомфорт у молодій людині шляхом співставлення його реального та ідеального образу за даною характеристикою (моральною відповідальністю). Проте важливо, допомогти людині педагогічно правильно вирішити означену проблему. Так, наприклад, якщо молода людина вважає, що у неї високий рівень моральної відповідальності (ідеальний образ), а насправді він є середнім чи низьким (реальний образ), важливо, мотивувати її до виховання у собі відповідного високого рівня. Якщо ж людина переконана, що у неї низький рівень моральної відповідальності, а насправді він вищий, тоді не можна допустити, щоб така людина переконувала інших своїми словами і вчинками про свій низький рівень, а усвідомила, змінила

ставлення до себе і сприйняла усе це адекватно. У цьому й полягає важлива роль Я-концепції, що сприяє досягненню внутрішньої згоди особистості. При цьому необхідно пам'ятати, що сильні, часті внутрішні протиріччя дуже часто стають причиною стресів. М.Савчин відзначає, «якщо в Я-образі зафіксовано, що я справедливий чи чесний, чи відповідальний, а за якихось обставин повівся протилежним чином, то в особистості виникають емоційні переживання, пов'язані зі зниженням самоповаги. Розбіжність між Я-образом і реальною поведінкою стає психологічною причиною для породження негативних переживань» [8, с. 31].

• По-п'яте, суб'єктність передбачає активну різнопланову діяльність, спрямовану на зміну оточуючого світу. В цьому контексті необхідно враховувати вікові особливості молоді, як періоду сповненого сил і енергії. При цьому важливо, щоб енергійна діяльність мала суспільно-значиму цінність, а активність молоді людини цілеспрямовано скеровувалася на суспільно-корисні вчинки.

Змістовно, сільська молодь як суб'єкт педагогічної взаємодії, має можливість реалізувати свою активність у таких важливих напрямках діяльності:

1. У свідомому виборі власного життєвого шляху. Період юності це час численних самовизначень особистості, зокрема у виборі рівня освіти, майбутньої професії, місця роботи, у створенні сім'ї.

2. В організації навчально-виховного та дозвілєвого середовища. Суб'єктність у навчанні учнів старших класів сільських шкіл та студентів ВНЗ передбачає можливість вибору факультативних занять, розширення змісту окремих тем за вибором, узгодження із педагогом застосування інноваційних технологій у навчанні, оновлення матеріально-технічної бази, засобів навчання, можливість вибору форми поточного контролю при узгодженні із педагогом, можливість вибору тематик дослідної роботи (особливо з екології, біології, сільського господарства, етнічної культури тощо), робота у гуртках за інтересами, ініціювання благодійних, трудових, культурно-виховних та просвітницьких заходів, представництво активу у педагогічних і вчених радах, делегована участь в управлінні навченим закладом, дорадча функція органів самоврядування та ін. Для студентів, окрім цього є: можливість вибору із великої

кількості вищих навчальних закладів установи, профіль фахової підготовки якої відповідає інтересам окремої молоді людини; можливість вибору навчального закладу певного рівня акредитації (I-IV); вільний вибір студентом форми навчання (денна, заочна, індивідуальна, державна, платна), ОКР; можливість навчання одночасно за двома спеціальностями; можливість вибору програми навчання (виробничої, дослідницької); можливість впливу на зміст професійної підготовки (через вибір дисциплін із циклу «за вибором студента», «за вибором навчального закладу»); впливати на організацію свого побуту та дозвілля у студентських гуртожитках через систему студентських рад гуртожитків. Важливо, щоб студентська молодь, виступаючи суб'єктом дозвілєвої діяльності спрямовувала її у організацію змістовного дозвілля, що забезпечило б створення та розвиток культурних цінностей, а не просто їх пасивне, безкорисне споживання.

3. У виховання самого себе – самовихованні. У самовихованні молода людина по суті виступає і об'єктом і суб'єктом виховання. Самовиховання є «вершиною» виховання, яка відображає найвищий її ступінь. Аналіз довідкової літератури та сучасних психолого-педагогічних досліджень свідчить, що більшість дослідників під самовихованням розуміють свідому діяльність людини, спрямовану на вироблення і вдосконалення в собі позитивних, бажаних якостей, рис характеру, волі та усунення або подолання негативних. Виділяють кілька етапів самовиховання, зокрема 1) виявлення ставлення вихованців до самовиховання, формування свідомого ставлення та спонукальних мотивів; 2) розвиток бажання самовдосконалюватися, побудова ідеалу та програми самовиховання; 3) систематична праця вихованця над собою [9]. Оскільки юність є тим віковим періодом, коли активно формується свідомість та самосвідомість особистості, тому важливо, щоб у цей час здійснювався педагогічний супровід, у ході якого молода людина педагогічно правильно організувала процес самовиховання в цілому і моральної відповідальності зокрема. Такий педагогічний супровід полягає у тому, що:

- педагог допомагає молодій людині: усвідомити необхідність для неї займатися самовихованням; усвідомити важливість

розвитку у себе моральних якостей; засвоїти моральні норми як основу людського співжиття у соціумі та особистісної життєвої позиції; ознайомити із валідними методиками діагностики особистості, які дозволяють здійснити самодіагностику рівня сформованості моральної відповідальності; ознайомитися із методами, прийомами (самопереконавання, самопримусу, самонавіювання, самоаналіз, самопідбадьорювання, самозаохочення, самопереключення, само наказ та ін.) та техніками самовиховання, при потребі розвивати адекватну самооцінку; виробити установку на позитивний результат самовиховання.

- Педагог допомагає молодій людині у конструюванні ідеального образу або ідеалу до якого повинна прагнути особистість та скласти програму самовиховання. Суперечність між бажаним успіхом у професійній, соціальній, сімейній сфері та реальними можливостями особистості повинні стати тими рушійними силами, які самоактуалізують та вмотивують молоду людину до систематичного самовиховання. При цьому важлива роль належить розвитку самокритичності і рефлексії. Самокритичність дає змогу об'єктивно оцінити як свої переваги так і недоліки.

- Педагог допомагає особистості здійснювати корекцію ідеалу, програми, технології самовиховання моральної відповідальності особистості. Молода людина при цьому саморозвиваючись здійснює саморегуляцію та самоконтроль.

Означений педагогічний супровід самовиховання молоді людини передбачає не механічний вплив з боку педагога, а суб'єкт-суб'єктну взаємодію, у ході якої вихованець саморозвивається та самоудосконалюється. Важлива роль педагога у суб'єкт-суб'єктній взаємодії із вихованцем полягає у вмотивуванні його до самовиховання. І це на думку Сухомлинського одна із центральних проблем виховання. У праці «Як виховувати справжню людину» педагог акцентує на тому, що сама найбільша перемога – це перемога над самим собою, він закликає молодь «постав над собою і сто вчителів – вони будуть безсилі, якщо ти сам не можеш заставити себе і вимагати від себе» [10, с. 125].

4. У самоактуалізації та самореалізації власних потенційних можливостей. Проблеми самоактуалізації та самореалізації

особистості на науковому рівні найбільш повно представлені у працях представників гуманістичній психології, зокрема у А. Маслоу. Психолог розглядав самоактуалізацію як бажання людини стати тим, ким вона може стати. При цьому кожен повинен займатися своєю справою: «музикант повинен писати музику, художник малювати картини, поети – складати вірші, щоби залишатися у згоді із самим собою» [11, с. 68]. Самоактуалізація у піраміді потреб А. Маслоу знаходиться на її вершині, тобто це одна із найвищих потреб людини. Кожна людина може реалізувати зазначену потребу у різний спосіб, хтось реалізує її будучи хорошим батьком, хтось проявляє себе у спорті, а хтось у творчості. Хоча бажання проявити та реалізувати себе закладена в кожній людині, проте дослідження А. Маслоу свідчать, що менше ніж одному відсотку людей вдається досягти її. Дослідник виділяє основні три перешкоди на цьому шляху: 1) багато людей просто не бачать свого потенціалу, сумніваються в собі; 2) соціальне і культурне оточення часто пригнічує тенденцію до актуалізації; 3) сильний негативний вплив, які чинять потреби нижчого рівня, у першу чергу потреби безпеки [12, с. 496]. Здійснюючи експериментальну роботу із здоровими людьми А. Маслоу [11, с. 190-209] виділив ряд особливостей, якими відзначаються люди, яким вдається самоактуалізуватися, зокрема у них більш ефективно сприйняття реальності, приймають себе та оточуючих такими, якими вони є; відзначаються спонтанною поведінкою, безпосередністю; концентрують свою увагу на важливих зовнішніх задачах, відзначаються широтою мислення; схильні до усамітнення, приймають рішення самостійно, проте відповідально; характеризуються певною незалежністю від фізичного і соціального оточення; вміють достойно оцінювати те, що мають, сприймати звичайні радості життя; здатні гостро переживати; відчують глибокі почуття причасності, симпатії і приязні до людства в цілому; прихильники демократичних цінностей; володіють глибокими міжособистісними почуттями; благочестиві; чітко розрізняють засоби і цілі; мають своєрідне відчуття гумору; демонструють творчі здібності; не піддаються безпосередньому соціальному і культурному впливу. Проте люди, які самоактуалізуються не ідеальні, їм

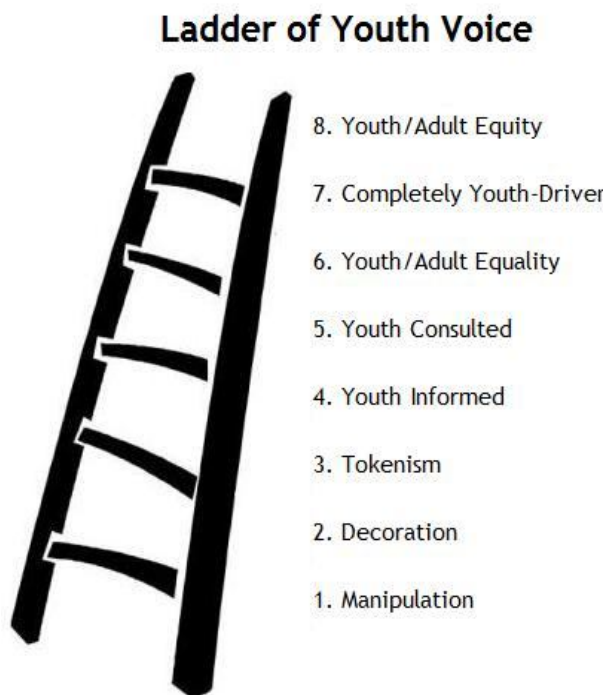
притаманні теж недоліки, погрішності, шкідливі звички.

Вважаємо за необхідне розглядати можливість самореалізації людини у різних сферах діяльності на різних етапах онтогенезу. Самоактуалізованою і самореалізованою на конкретному життєвому етапі, виходячи із цього може бути і студент, який відповідально обрав майбутніх фах, наполегливо навчається, займається науковою роботою, спортом; і мати, яка добре виховує своїх дітей; і селянин, який вирощує якісні продукти харчування; і вчитель, який навчає і виховує підрастаюче покоління; і робітник, який самовіддано працює на своєму робочому місці, є відповідальним батьком, чоловіком, товаришем, громадянином, людиною. При цьому важливими є такі характеристики як моральність і духовне багатство людини, рівень задоволення тим, чим вона займається, яку суспільну користь приносить її праця.

Так, поділяємо думку російського дослідника С. Кудінова [13], який однією із сфер прояву самореалізації виділяє особистісну. Саме особистісна самореалізація сприяє духовному зростанню людини, забезпечуючи на перших етапах розвиток особистісного потенціалу: відповідальності, допитливості, товариськості, працьовитості, наполегливості, ініціативності, ерудиції, креативності, моральності.

5. У педагогічно доцільному розв'язанні та вирішенні власних життєвих проблем і труднощів. Враховуючи педагогічні, психологічні, соціальні особливості молоді констатуємо, що це один із найважливіших періодів, який вимагає прояву моральної відповідальності сільської молоді. Даний життєвий період можна назвати періодом «відповідального вибору». Від того, як відповідально поставиться окрема молода людина до вирішення життєво важливих питань у даному віці, здебільшого залежатиме її подальше життя. Вибір між тим, наполегливо навчатися чи розважатися у старших класах, їхати на навчання у місто чи залишатися працювати у селі, вибирати майбутній фах орієнтуючись у першу чергу на рівень майбутньої заробітної плати чи на свої здібності і можливості, створювати сім'ю для задоволення своїх власних потреб (фізіологічних, матеріальних та ін.) чи як важливого соціального інституту – все це залежить від відповідального вибору кожної окремої молодої людини.

Роджером Хартом (соціологом ЮНІСЕФ) запропоновано вісім рівнів або «сходинок» участі молоді у вирішенні своїх проблем (див. Рис. 1) [14]: 1. Маніпуляція – молоді учасники соціального проекту не розуміють суті проекту і, відповідно, власних дій та участі. Дорослі маніпулюють ними, відповідно до цілей, які ставляться. 2. Декорація «неучасть» – дорослі «декорують» той факт, що молоді люди не є ініціаторами заходів, використовують молодь аби підтримати та прикрасити захід. 3. Формальна участь – формальне використання молоді при проведенні різних заходів. У такій ситуації молодь є засобом досягнення цілей дорослих. 4. Постановка завдань та інформування – соціальний проект повинен відповідати таким вимогам: молодь розуміє і поділяє мету і завдання проекту; молодь знає, хто і чому приймає рішення про її участь; роль молоді значна і усвідомлена, вони не є лише декорацією для дорослих; молоді люди стають учасниками проекту добровільно після того, як вони зрозуміли його суть. 5. Консультація та інформування – ідея, мета, завдання – все розроблюється дорослими, але молоді люди беруть участь у цьому процесі, з ними консультуються на етапі розробки. Відповідно до їхньої оцінки та рекомендацій кінцевий результат коригується. Проте прийняття кінцевого рішення залишається за дорослими.

Adapted by Adam Fletcher (2011) from work by Roger Hart, et al. (1994)

Рис. 1. «Сходинок» участі молоді у розв'язанні своїх проблем

6. Ідеї, що ініціюються дорослими із залученням дітей. Шостий рівень наголошує, що хоча проект ініціюється дорослими, рішення приймаються разом з молоддю. Така співучасть у розробці проекту сприяє виникненню відчуття відповідальності за його результати і спонукає молодь бути активними учасниками. 7. Ідеї, що ініціюються виключно дітьми – прийняття рішень з ініціативи молодих людей під керівництвом дорослих. Шляхом дійсної участі в проектах, які передбачають вирішення конкретних проблем, молодь розвиває навички критичного сприйняття та порівняння точок зору, які є важливими для розвитку самовизначення. 8. Ідеї, що ініціюються дітьми із залученням дорослих – найвищий рівень молодіжної участі – рішення, які приймаються з ініціативи молодих людей разом з дорослими. Таким чином молоді люди самостійно планують, реалізують, оцінюють соціальний проект і несуть повну відповідальність за його результати. Відповідальність за свої рішення пов'язана насамперед із набуття досвіду участі та розвитком соціально корисної компетентності.

Висновки. Сільська молодь як суб'єкт формування моральної відповідальності цілеспрямовано, активно пізнає та змінює оточуючий світ, у процесі навчання, виховання та праці, шляхом засвоєння і сприйняття моральних норм, включення у різні види діяльності, саморозвиваючись та реалізуючи морально відповідальну поведінку. Виділено складові суб'єктності сільської молоді, зокрема суб'єктивна оцінка об'єктивного світу, активна участь у конструюванні власного теперішнього і майбутнього життєвого шляху, внутрішня боротьба мотивів, усвідомлення потреби діяти окремій молодій людині відповідним чином, розвиток в особистості свідомості, самосвідомості, «Я-концепції», активна різнопланова діяльність, спрямована на зміну оточуючого світу. Обґрунтовано, що змістовно сільська молодь як суб'єкт педагогічної взаємодії, має можливість реалізувати свою активність у таких важливих напрямках діяльності як: свідомому виборі власного життєвого шляху, в організації навчально-виховного та дозвіллевого середовища, у самовихованні, у самоактуалізації та самореалізації власних потенційних можливостей, у педагогічно доцільному розв'язанні та вирішенні власних життєвих проблем.

Література

1. Новий тлумачний словник української мови: у чотирьох томах / [укл. В.В.Яременко та ін.]. – К.: Аконті, 1998. – Т.4. – 910 с.
2. Бойко А.М. Суб'єкт-суб'єктні відносини / А.М.Бойко // Енциклопедія освіти / акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 883-884.
3. Рубінштейн С.Л. Основы общей психологии / С. Л. Рубінштейн. – СПб.: Питер, 2012. – 713 с.
4. Татенко В.О. Суб'єктно-вчинкова парадигма освіти / В.О.Татенко // Енциклопедія освіти / акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 882-883.
5. Татенко В. Вчинок як принцип побудови теорії та історії психології / В. Татенко, В. Роменець // Основы психології / За заг. ред. О.В.Киричука, В.А.Роменця. – 3-тє вид. – К.: Либідь, 1997. – С. 161-193.
6. Тищенко С.П. «Я-концепція» / С.П.Тищенко // Енциклопедія освіти / акад. пед. наук України; головний ред. В.Г.Кремень. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – С. 1018-1019.
7. Бернс Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р.Бернс. / Пер. с англ. под ред. В.Я.Пилиповского. М.: «Прогресс», 1986. – 422 с.
8. Савчин М.В. Психологія відповідальної поведінки: Монографія / М.В.Савчин. – Івано-Франківськ: Місто НВ, 2008. – 280 с.
9. Фіцула М.М. Педагогіка: Навчальний посібник для студентів вищих педагогічних закладів освіти / М.М.Фіцула. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 258с.
10. Сухомлинский В. А. Как воспитать настоящего человека / В.А.Сухомлинский. – К: Рад. шк., 1975. – 235 с.
11. Маслоу А. Мотивация и личность. 3-е изд. А. Маслоу / Пер. с англ. – СПб: Питер, 2012. – 352 с.
12. Хьелл Л., Зиглер Д. Теории личности / Л. Хьелл, Д. Зиглер. – 3-е изд. – СПб.: Питер, 2011. – 607 с.
13. Кудинов С. Самореализация как системное психологическое образование // Электронный журнал Relga. – 2007. – №16 [161].
14. Hart R. Children's participation. Joseph Rowntree Foundation. York, 1992. – 44 p.

Sopivnyk I. V. candidate of pedagogical sciences, associate professor

THE IDEAS OF «SELF» AS A CONCEPTUAL FRAMEWORK FOR MORAL EDUCATION OF RURAL YOUTH RESPONSIBILITY

In this paper the problem of the young man as the subject of education is regarded as one of the major problems of the modern theory of educational work. Establishment of the subject-subject relations in staff of the school, university or professional team will document the one to initiate that young people humanize relations between individuals, and even generations, to pass values from the previous projection for the future educationally competent and motivated to lead and correct processes "self". On the other hand, such relationships provide greater opportunities for individual choice, and therefore their responsibility for their actions and deeds, unrealized opportunities for their mistakes. Rural Youth is regarded as forming the subject of moral responsibility that purposefully and actively learns and modifies the physical world, in the process of training, education and employment, by assimilation and acceptance of moral standards, inclusion in various activities and implementing self-developing morally responsible behavior. Highlight elements of subjectivity rural youth, including subjective evaluation of the objective world, active participation in the construction of their own present and future life path, inner struggle of motives, awareness of the need to act single young person accordingly, the development of individual consciousness, self-consciousness, self-concept active diverse activities aimed at changing the surrounding world. Proved that meaningful rural youth as a subject teacher interaction, has the ability to implement their activities in such important activities as a conscious choice of his own life's journey in the educational and leisure environment, self, self-actualization and self-realization of their potential in pedagogically expedient solution and solving their own problems in life.

Keywords: rural youth, moral responsibility, an education, a subject-subject relationship, self, self-actualization, self-concept